

REVISTA
DE LA
CÀMARA AGRÍCOLA OFICIAL
DEL
VALLÉS

Aquesta Revista se reparteix de franch entre tots els socis de la Cà-mara.

Pera els que no siguin socis, el preu de suscripció es de cinch pessetes l' any.

Se publica al menos una vegada al mes y sempre que la séva aparició sigui convenient.

No té número fixo de planes.
Dels treballs firmats, no se'n fa so-lidaria la Revista.

Els originals no's retornen.
De totes les obres que's reben, se'n dona compte á judici de la Direc-ció.

Els anuncis, á preus convencio-nals.

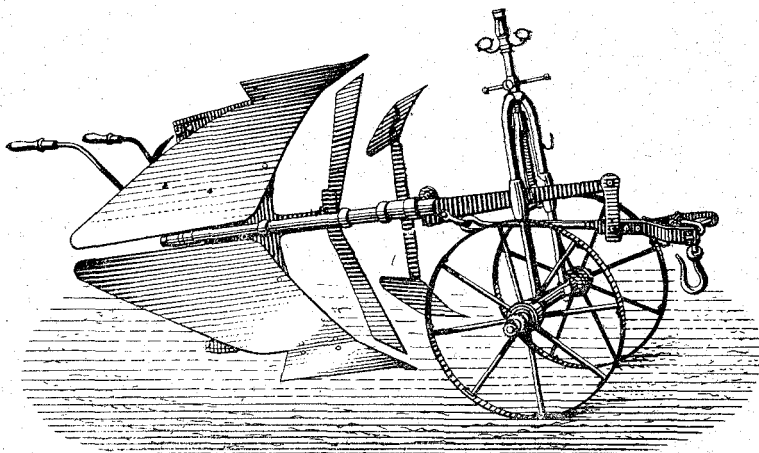
DIRECCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

Secció 3.ª de la Cà-mara Agrícola Oficial del Vallés

GRANOLLERS

Maurici Bourlange, germans.

Carrer de Manlleu n.º 28.—VICH.

Màquines perfeccionades pera l'agricultura venudes á prova y pagables solament després de estarne satisfet el comprador. Arades de varies classes, Extirpadors, Rascles, Desterrosadós, Cavadures, Dalladores, Segadores-Gabelladores, Segadores-Lligadores, Batadores, Ventadores, Molins pera fer á casa les farina-des. etc. etc.

PREUS ECONÓMICHS

Venda ó lloguer.—Casa de pagés en bon estat, ab quatre cuarteres de sembradura. Aprop de poblat. Se ven ó's lloga la casa sola.

Pera passarhi l'istiu.—Se desitja trobar una casa gran, si pot ser amoblada, aprop d'estació de ferro-carril.

Tractes directes. No s'admeten agents.—Dirigirse á la Secretaría de la Cámara.

ELS ARQUITECTES

Joseph M.^A y Antoni de Falguera

han traslladat son despatx y taller á la

Rambla Catalunya, 42, 2.^{on}-Barcelona

REVISTA

DE LA

CAMARA AGRÍCOLA OFICIAL DEL VALLÈS

SUMARI: Una treta del Govern.—Defensa contra la pedra, III.—La Càtedra d'Agricultura.—*Secció Llegislativa*: Aprofitament d'aygues.—(Continuació).—*Crònica*.

UNA TRETA DEL GOVERN

Això dels Governes de Madrid, es ja tot lo que's pot dir sobre si s'ha de pendrer en serio o no, la prosperitat econòmica del país y el seu progrés moral.

Ara, ab motiu del Congrés Agrícol que's prepara a Olot, organitzat per la Federació Agrícola Catalana Balear, s'han demanat al Govern mil pessetes per si volia contribuir als gastos que ocasiona una reunió tant gran d'agricultors. Encara que no fos sinó per fer veure que volia contribuir a una obra tan digna, no podia el Govern negar aquella petita quantitat; y no obstant s'ha negat a donar-la y a donar ni un centim partit pel mitj.

Pera'ls agricultors catalans, no tinch res, ha dit el Ministre de Foment, y podia afegir: perque tot ens ho hem gastat el meu antecessor y jo en viatges a Andalusia, en tiberis, en pantanos que no serviran pera regar y en carreteres que no hi transitará ningú, mes que algun d'aquells grans propietaris andalusos, que potser, ben mirat, no paguen la contribució, per ser dels de la *riqueza oculta*, mentres a les seves finques immenses hi tenen collades de gent que ni trevallant, poden viure, perqué'ls jornals escasissims no arriben a satisfer les mes perentories necessitats.

Y bé; el Congrés d'Olot se farà y se farà ab mes lluiment que cap altre dels Congressos de la Federació. Se'ns diu que hi ha punt entre 'ls olotins pera demostrar que no necessiten mil pessetes del Govern.

Defensa contra la pedra

III

Ja diguí en escrits precedents lo molt útil que fora l'organització de sovints concursos de tir defensius del meteor que 'ns ocupa á fi d' ensinestrar als pagesos en la tasca de manipuleig dels aparells y férloshi avinent llurs ventatjas. Mes, com vulga que, malgrat la realització de tan profitosas prácticass, sempre passaria cert período de temps avans no 's palparían els beneficis consecutius, poch será per demés que anotém a lletra seguida quelcóm a indicació pera donar una lleugera idea de la facilitat de càlcul qu' en el disparo pot establirse saber á punt ficso l' alsaria assolida pel cohet dintre 'ls mils metres de tragecte a recorre.

MENSURACIÓ PER MITX DE LA PERXA

Subjectém en el terrer de prova una perxa o estaca de 8 metres de llargaria (E. F.) (figura 590) a una distancia de 497 metres del punt de disparo del cohet (B) y á 3 metres del punt (C) que representa la visual del observador, aixís com (A) significa l' lloch de l' explosió. El triangle format per els referits punts donan la següent proporció: *cada sis centimetres obtinguts desde 'l pas de la línia (A. C) per la perxa (G. H) representan 10 metres en (A. B)*

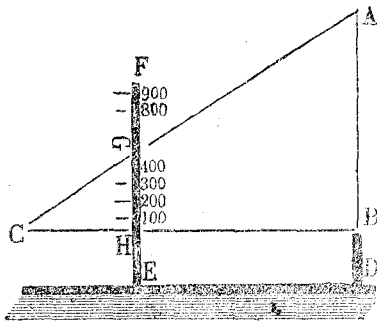

FIGURA 590

Práctica: si'l punt d' encreuament de la tragectoria C. A. en la perxa se trova, per exemple, en el punt G á 3^m 40 per sobre de H, s' ha de dividir 3^m 40 per 0.^m 06, que 'ns donará un resultat de 56,6 que multiplicats per 10. representatiu del punt B. A. ab

relació proporcional del H. F. s' obtindrà per conseqüència que l' explosió s' ha produït a l' alsaria de 566 metres.

Idèntich resultat se lograrà partint C. B. (500 mts) per C. H. (3 mts) = 166. m 66 multiplicat per H. G. (3 m 40) = 566 mts.

En las mateixas condicions pot averigüarse l' alsaria de l' explosió en el moment mateix d' esclatar el cohet, si previament s' ha graduat la perxa en la forma següent; la base E. D. representa 'l nivell del sol; el punt B, el cohet y H sobre la perxa, la distancia que porta de terra el cohet, en quin lloch de perxa, s' hi clava un travesser com a punt de sortida. Queda dit, que cada 6 centímetres del pal ficsat, (H. F.) representan 10 metres; ficsant, donchs, altres tants travessers en cada 60 centímetres, la distancia del un al altre representarà una fracció equivalent a 100 metres de recorregut. A mes, entre cada travesser se fan 10 divisions equidistants de 6 centímetres, que significarán un valor de 10 metres cada una. Aixis graduada la perxa ó estaca, es ben fácil al observador llegir y saber l' altura obtinguda per la explosió en el precís moment del esclat.

MENSURACIÓ AL CRONÓMETRE

Sabut que la velocitat del só es de 360 per segon es senzill en teoria calcular l' alsaria de l' explosió, anotant exactament el temps que passa entre 'l moment en que 's veu el foch de l' explosió fins l' espetch del fulminant. En la práctica, aquest espay de temps es extremadament breu pera que 's puga donar una indicació suficient pera aplicacions útils.

ORGANISACIONS DEFENSIVAS

L'us dels cohets ha prés en 1904 y 1905 un gros desenrotllo degut al exit general que han obtingut totas las provas fetas ab els models perfeccionats de «La Française». Aixó y la formació de sindicats y associacions comarcals que s' organisin en lo successiu pe-

ra la defensa colectiva farán que s' estengui cada dia més, sempre darrera del ideal económic

Fins avuy, tal vegada pel major preu material que representen els destrossos ocasionats per la pedra sobre la cosa, solzament son els viticultors els que donen quelcòm de mirament al empleu dels cohets; pro, no hi ha pas dupte de que no ha de passar gayre temps pera que 's generalisi en tots els indrets de l'agricultura, especialment en las regions fatalment privilegiades pel malestruch fenomen, sempre y quan els pagesos vulgan tenir consideració a sos interessos.

Pla sé lo difícil qu'es regirar les costums de una classe ab la més petita innovació, y més quan aquesta classe es mancada del aire sanitos de progrés que 's respira en els grans vilatjes. La rutina, constituhint una segona naturalesa, enroca les activitats y ensega als homes fins pera veure 'l profit particular ofegat per son propi estultisme. Quan el mal es a sobre y no te remey, llavors ve 'l chor de planys y jeremiades ab inculpacions vers el govern perque no 'ls ha deturat la pedregada que 'ls hi ha desfet les vinyes... o no 'ls hi dispensa l' altre pedregada d' impostos que invariablement els aclapara totes les tongades d' any. Fins en el bon cas (que son els menos) de guanyar el cor dels governants y obtenir dels fondos de calamitats un crèdit compensador de les pèrdues sufertes per un poble o comarca, sempre resulta irrisoria y vergonyant l' almoyna rebuda al costat dels perjudicis que 's lamentan, donchs, cal tenir en compte que 'l Govern quan s' inclina a obrir la bossa de calamitats, es ben be que aquestes han fet pla massa de les seves. A més, el caràcter català no s' ajup a n' aquestes mesquineses y menys quan te á má medis racionals pera refugirles.

A organitzar-se pagesos! A defendres quiscun per tots y tots pera quiscun, cas de que un dia més o menys proper no volguéu veure trinxats vostres esplets sapiguent, pera major ironía, que hi han medis práctichs d' evitarho.

EUGENI GERMAIN.

La Càtedra d' Agricultura

Verdaderament la nostra terra catalana, malgrat l'acció enervadora dels Governes, va posant-se en tot al estat dels pobles mes avensats.

En materia d' ensenyansa, que es una de les funcions que l' Estat Espanyol te en mes descuit, la iniciativa privada obra maravelles. Els «Estudis Universitaris Catalans» ne son eloquent mostra. Aquesta benemèrita institució, sostinguda ab cuotes de particulars y d' algunes corporacions, sosté varies càtedres o ensenyances que hauría de donar l'Estat y que no dona o dona malament: de Literatura Catalana, de Dret Civil Catalá, d' Historia de Catalunya, d' Economía Política, d' Análisis Químich, d' Historia del Art etc.

Temps feya que 'ls Estudis volien establir una Càtedra d' Agricultura, pero un dels molts inconvenients ab que topaven, era la falta de recursos pecuniaris. Un home de cuartos va oferirse a costejar la Càtedra; es aquest l' exportador de vins y propietari D. Pere Grau Maristany. La generosa oferta fou acceptada ab agraiement, donantse a la nova Càtedra el nom de «Pere Grau» en atenció a son fundador.

Aquesta, a diferencia de les altres Càtedres, te de funcionar d'una manera especialíssima; te de ser ambulant, eminentment pràctica y a carrech de varis professors.

Pero son aquestes unes qüestions que no hem d' escatir en aquest moment.

Donarem sols una lleugera idea de la inauguració de la nova Càtedra.

Va ferse el 24 del passat mes dia de l' Ascenció, al poble de Sant Sadurní de Noya, en atenció a la memoria del que fou ilustre agricultor D. March Mir, d' aquella localitat.

Hi varen anar la Junta dels Estudis, el claustre de professors, el President de la Diputació, representants de societats y periodichs agrícols y alguns Senadors y Diputats forasters que eran a Catalunya ab motiu de les Festes de Solidaritat Catalana, tals com els senyors Azcárate, Morote, Rahola, Garriga y el Diputat pel Districte senyors Zulueta.

La rebuda que 'l poble de Sant Sadurní va fer als forasters, sigué seriosa y entusiasta.

Comensá per veurers una exposició de maquinaria agrícola, anant després al celler de Can Ferre del Mas, construít ab totes les regles del art. Allí el senyor Maristany y el professor de Química dels Estudis, varen explicarse llargament sobre les circumstancies que 's requereixen pera la bona conservació dels vins. Fou aixó, com la primera lliadó de la nova Càtedra.

A la tarde, en un grandió local de mes de dues mil persones, se feu la inauguració de la Càtedra Pere Grau.

Varen pendre lloch a la Presidència l'Alcalde de Sant Sadurní don Pere Poch, tenint á la dreta 'l president dels Estudis y el Rvnt. Sr. Arxipreste de Vilafranca, y a l' esquerra 'l president de la Diputació, el senyor Grau Maristany y el diputat provincial pel districte senyor Alvarez. Obri la sessió 'l senyor alcalde, dient que 'l caracter de la festa li indica la conveniencia de cedir el seu lloch presidencial al senyor Abadal, obligant a n' aquest a acceptarlo entre 'ls aplaudiments del auditori.

Feu la presentació de la Junta dels Estudis y demés distingides persones, don Pere Mir, fill del inolidable don March. Parlant en nom de la Cambra Agrícola del Noya feu, ab clara paraula y gran vigor de concepte, un quadro grafich de les necessitats agrícoles de la comarca y explicá hont és el remey del mal y lo que pot contribuir a adoptar y assegurar aqueix remey l' intervenció de l' ensenyansa dels Estudis Universitaris Catalans per medi de la nova Càtedra d'Agricultura. El públich, identificat ab les opinions de don Pere Mir, l'aplaudí ab gran calor.

El secretari del Ajuntament de Sant Sadurní, senyor Torelló, llegí una breu Memoria sobre 'ls antecedents y les causes que han donat lloch a la cerimonia, fent constar el gust y la satisfacció ab que l' Ajuntament y la vila l' han adoptada. A continuació doná compte de les representacions que hi havia y de les adhesions rebudes. Entre elles hi havia la de la nostra Cámara.

Com que segons costum de cada any, el dia de la Ascensió se doná una conferencia agrícola per la Cámara de Sant Sadurní, la doná en aquell acte D. Rafel Mir, qui parlá de les malalties de les vinyes, citant varis casos observats aquest any. Al final s' ocupá del impost de consums, com el principal enemich del vinicultor, obtenint molts aplausos.

Després d' aquesta conferencia, precedida per un discurs de tons enérgichs, que foren rebuts ab forts picaments de mans, del senyor Oliver, qui al ponderar l' importancia del acte, feu veure lo lligat que estava ab els interessos agrícols de Sant Sadurní, parla don Joan Miquel y Cuscó, president del nou Sindicat Agrícol del Penades, qui ab paraula vibrant, va demostrar la imperiosa necessitat de no quedarse adormit en la campanya a favor de l' agricultura y de ampararse de tots els medis que 'ls interessos agrícols han creat com les unions sindicals, les institucions de credit y les empreses colectives que fonen el pagés ab l' industrial.

A continuació 'l president dels Estudis senyor Abadal explicá l' idea de la fundació d' aquesta institució tan práctica y tan catalana y els fins que la Junta, d' acort ab el fundador de la Càtedra d' Agricultura senyor Maristany, se proposa obtenir ab aquella. El concurs escoltá ab visible complascencia les explicacions clares y elo-

los venerables preveres beneficiats y Confreres de Sant Nicolau Patro nostre dites vespres se tingue concell y fonch proposat per lo vble. Mossen Francesch Molins, Procurador, ab la forma següent. Molt Rnts. senyors, molts anys ha que tenim la reliquia de S. Isidro en nostra iglesia y pera veneracio de dit Sant se feu un quadro ab la imatge de S. Isidro y lo posaren en la capella de Snt. Martí que per avuy está allí: *y en temps passat feren una concordia la Iglesia y los pagesos prenentlo per protector* y junt ab lo capellá que elegeix la comunitat de dita Capella administren be y llealment aquella; y per certes diferencies al cap de temps que nols estigué be als pagesos deixaren dita administració y ara va a cárrech del prevere regeix dita administració junt ab los procuradors protectors de aquella y desde ques vinguda dita reliquia y la tenim en dita capella se ha trovat haver col·lectat grans quantitats de diners y blats y de estes coses se apart molt poca cosa si be se es distribuït per dita capella y administració en lo que ere necessari y en tants anys no se ha trovat expedient per ferhi un retaule de fusta a la moderna que es gran llastima de la nostra iglesia que por los llogueters sen an fet molts sent pobres y que en nostra iglesia no se sie fet, apar gran descuit y axí he volgut proposar a vostres merces, sils starie be en que se fasse un retaule sots invocacio de S. Isidro apasant en ell les figures aparexeran convindrà y per assó lo Sr. Roset sculptor nos ha donat una trasa que apar es boníssima y pera ques fase ab comoditat a promes dit Roset se acomodará ab les pagues la capella tindrà aplegat de acaptes y adm^o. 60 lliures, si be confiam entrarán moltes charitats veent la obra se pose en executio y ara vegin sas reverencies lo fahedor... Ohida la proposicio fonch deliberat se fassen dit retaule pero que primer se envie la trasa a barcelona y se consulte lo que sen pora donar y contestat si cosa faltarà que la iglesia o bestregue y axi la gent se animará y creixerá la devoció del Snt. lo qual vulle ser intercessor devant Deu etc. *Lo que se continua per mi Joan Texidor Racional. Lo retaule se posará a la capella de S. Martí*» ¹.

Tenim un exemple de la segona que hem establert, en la Confraria fundada a Manresa per els fadrins pagesos naturals y habitants de la ciutat, el dia 26 de Desembre de 1625. S'instituí a la iglesia de la Seu (avuy Catedral Basílica) ab la denominació de «Confraria de la Soledat y de Sant Isidro», mes actualment sols porta el darrer nom ².

Exemple del tercer cas, el tenim a Montblanch. Hi havia establerta a la capital de la Conca de Barberá la Confraria de Sant Abdon y Sant Sennén; malgrat la falta de documents en els arxius locals per les devastacions de que han sigut objecte,

¹ Informació de Messen Ramon Pinós, Pbrc. Arxiver, de Cervera.

² Sarret.

es de creure que datava de molt antich aquella Confraria. Donchs be; als 20 de Novembre de 1639, se la troba ¹ funcionant a la parroquial de Santa Maria, baix l'advocació de Sant Abdon y Sant Sennén y Sant Isidro.

Totes aquestes Confraries del segon y tercer grupo, no tarden en quedarse unicament ab el nom del Patró de Madrid. La imatge d'aquest Sant, es posada en el lloch que ocupaven les ² de Sant Abdon y Sant Sennén, que son tretes del altar o colocades en lloch secundari; la festa nova treu esplendor a la vella y encara bó que les Confraries de Sant Isidro se recordin de celebrar la festa dels seus antecessors ³ y a les darrerries del sigle XVII, ja ningú's recorda dels gloriosos Sant Abdon y Sant Sennén fora d'alguna Confraria d'hortolans y de les localitats que per rahons especials els veneren o celebren a son honor la festa major.

Admira la promptitut ab que va creixe en la nostra terra la devoció per Sant Isidro; per sa intercessió arreu s'obraven maravelles; a son honor se feyen grans festes y se li dedicaven altars; els oradors sagrats exaltaven les virtuts del Sant Llaurador, atrayant cap a ell les multituts, creantse un moviment tan general, que lo mateix invadia els cors de la gent camperola que del ciutadá de la populosa urbs.

Be ho diuen les notes cerverines que hem transcrit y en prova de que la devoció per Sant Isidro va despertar-se no sols entre'ls pagesos, sino també en les grans ciutats, trobem esmentada especialment en una d'aquelles notes, la iglesia de Santa Maria del Mar, com a fornal en que mes s'hi abrandava la nova devoció. També a Santa Maria la nova devoció va treure la vella, també a Santa Maria havien sigut venerats ab predilecció els dos sants martyrs de la Persia, que s'anaven oblidant, de tal manera que a son honor existia una Confraria, figurant desde molt antich les representacions d'aquets Sants a les processons del Corpus ⁴, y restant encare en peu un altar a ells dedicat; pero al any de canonisat Sant Isidro, s'institueix una Confraria del Sant, administrada per dos Rnts Comunitaris, y desde allavors, proclamat Com-Patró de la Parroquia ⁵, prodiga el Sant les gracies als que s'hi encomanen, dedicántseli solempnes festes, no faltant cada any Ofici ab música y processó, en la que el Vicari Perpetuu (Rector) porta «en un curiós reliquiari a una reliquia o medalla que aportava envers si lo gloriós sant y se venera en esta iglesia a la que doná esta apreciable prenda un cavaller dels ascendents de la casa dels comtes de Robles» ⁵.

¹ Informació de D. Joan Poblet y Teixidó, Secretari de la Cambra Agrícola de Montblanch.

² Així se comensa a fer a Granollers al any 1630; la Confraria de Sant Isidro celebra la festa dels Sants perses. [Llibre d'obits de 1629-1638],

³ Comes. "Llibre de coses assanyalades" Llib. I cap. 206 p. 200.

⁴ Documents ordenats per el Rnt. Econom de Santa Maria del Mar, Mossen Joan Massagué, Pbre.

⁵ "Llibre de la Vicaria perpetua". fol. 236

Pero Sant Isidro havia sigut pagés y de consegüent logich era que la general devoció que inspirava, prengués especial inscrement entre la classe agrícola. ¡Quin orgull y santa satisfacció per el modest pagés al veure elevat als altars a un senzill llaurador com ell! La classe agrícola catalana, prou comptava ab un Sant Medí, pagés, ab un Sant Galderich, pagés, ab els nobles hisendats perses, que tenien centenars de confraries y ab tants altres advocats celestials, units durant sigles a la vida d' un poble o d' una comarca, pero Sant Isidro, era el «Sant Pagés Espanyol», Sant Isidro era fill de la Cort y tot lo de la Cort exercia allavores un domini absolut sobre les consciencies de tots els espanyols.

Va ser molt natural que Sant Isidro fos adoptat per Patró de la classe agrícola catalana.

Estat social y polítich de la classe agrícola.

Al redressarse la nostra ànima nacional, al pendre volada els arts y oficis de la nostra terra, un d'ells, l'agrícola, quedá ressagat. L'aire de llibertat que pogüeren respirar els catalans desfets del jou sarrahí, els portá a dedicar la seva activitat a la indústria y principalment als comers marítim 1; el cultiu de les terres se reprenia molt de mica en mica, malgrat l'acció constant que pera fomentarlo desplegaven els Sobirans, ajudats d'algunes Ordes monástiques, cedint lliurement territoris als qui anessin a poblarlos y conrearlos y concedint determinades franquicies als particulars així com a les colectivitats que anaven formantse.

Ja en plena invasió agarena, son nombroses les cessions de territoris guanyats al enemich o per ell respectats, cessions que feyen als particulars els Monarques y els Monestirs, o be aquells a aquestos pera que per la seva part cuidessin de tornar en conreuadiues les terres ermes.

En 1026 y en 1148, els Comtes de Barcelona, cedeixen a diferents particulars una porció de terres «pera que les treguin de la soledat dels erms y hi construeixin cases pera habitar, castells y torres, en quant Deu els hi permeti y els hi dongui poder» 2.

Els monjos de Sant Cugat del Vallés en 1046 donen terra pera cultivar, del Castell de Sant Vicens (Penadés) a Bofill Ermenir y a Andreu Bellit; y en 1037 fan lo mateix a favor de Bernat Gelmir ab terres del Castell de Calders 3.

Igualment en 1145 son cedides pera'l mateix objecte, terres veines a Sant Cugat; aquesta cessió se fa ab l'alicient de que els que vulguin acceptarla, tindrán perdó de la tercera part dels pecats pels que no haguessin fet penitencia 4.

Además els Monestirs rebien sovint encárrech dels Sobirans de procurar la repoblació; així al any 974 y al 1018 els monjos de Sant Sadurní de Tabérnoles (Seu d'Urgell) s'encarreguen de diferents territoris ab la missió d'edificarhi castells y portarhi homes que cultivin les terres 5.

1 Campmany, Ob cit. Volum I part III p. 1.

2 Joseph Balari y Jovany. "Orígenes històrics de Catalunya" p. 314

3 Id. p. id.

4 Id. p. 331

5 Id. p. 313

Per altres medis se procurava atreure la gent als camps.

El Bisbe Vivas de Barcelona y els Canonjes de la Seu, al any 974, concedeixen determinades franqueses als habitants del Castell de Montmell (Penadés) y a tots quants anessin a habitarhi. Immunitats o franqueses semblants se concediren per els Sobirans en 1149 als que anessin a Lleida, en 1154 als de Cambrils (Camp de Tarragona), en 1185 als de Vilagrassa (Urgell) y d'aquesta manera anaven sembrantse els gèrmens de les llibertats polítiques dels Municipis.

Peró mentres així se procurava la repoblació dels camps y per les ciutats y viles lliures hi esclatava una vida nova de pau y civilització, que comensava a produir les primeres manifestacions colectivistes esdevingudes a no tardar en apreciadíssims gremis, la classe agrícola constituía un element social ressagat en el despertar general del país. Subsistien conjuntament dos mons, diu un autor ¹: el municipal rich, culte y lliure y el feudal primitiu y pobre que s'havia refugiat en els districtes rurals. Com si la inseguretats y el malestar que s'experimentava en el camp, la disgregació y l'aislament de la població rural, la falta de competència comercial y les poques exigencies d'enginy que concorrien en la producció agrícola, no fossin motius prou suficients pera deixar endarrerit l'art de la terra en relació als demés, una altra circumstancia importantíssima acabá de caracterisar la població rural com la darrera de les classes socials. En ella, al costat de la que'n podriem dir lliure y relativament avensada, n'hi havia altra de pobra y esclava, subjecta a la terra a que estava adscripta, obligada a ominoses prestacions personals envers al senyor, amo de territoris penosament retornats a la Patria.

Be es veritat que aquets pobres pagesos de remensa, com tota la classe agrícola en general, com tots els homes a qualsevol ofici dedicats, foren sempre objecte de predilecció per part dels poders públics del nostre país; be es veritat que'l primer document real que's troba parlant d'oficis corporats, com a mereixedors de la protecció del Monarca, anomena l'art de la terra. «Cavadors, e Lauradors—se llegeix en un Privilegi de Pau y Treva dictat al any 1200 per el Rey En Pere el «Católich» ²—Pellicers, Sastres, Teixidors, e tots Menestrals sots aquesta Pau, e seguretats constituim, y posam», Privilegi que va acompanyat d'altres, posant baix la mateixa protecció angusta del Monarca, no sols les persones, sino també les coses de l'art agrícola.

Be es veritat que al 1283 En Pere el «Gran», cridava a tots els brassos o estaments pera que un cop cada any se reunissin en Corts al objecte de tractar de son bon estat y reforma de la terra, elevant així en el lloch mes alt de totes les jerarquies socials als oficis mes humils.

¹ Joseph Pella y Forgas. "Historia del Ampurdan" p. 644.

² "Constitucions y altres drets de Catalunya" ed. del 1707. Llibre X part XI p. 493

Pero ben feblement arribaven les distincions y els beneficis de la política real a la classe agrícola, mal organitzada, inculta y una part d'ella esclava de la gleba, y en l'amo de la gleba confosa sa personalitat.

Havia de passar llargs temps, havían de desenrotllarse sangnantes escenes pera fer desaparèixer aquestes desigualtats civils y polítiques, filles de les circumstancies.

Mes, res resta aturat en el món y no havia pas de ser infructuosa la obra ab tant sabia constancia seguida per els Reys catalans, d'enaltir el treball y d'emancipar de la tutela feudal, aquella part de població rural que li estava subjecta. Mentres la Corona anava cada dia extenent les facilitats pera que tots els oficis y per lo tant l'agrícola, tinguessin la participació deguda en el govern general del país y dels Municipis; mentres per successives compres, rescatava homes y territoris al feudalisme y abolía en quant era possible, y molt suaument, les mes odioses prestacions personals, el mateix feudalisme, seguint l'exemple dels Monestirs, cooperadors de la Corona, no tenia mes remey que afluixar els lligams á que estaven subjectes els conreuadors de les seves grans possessions, puig si no, aquestes se despoblaven, atret tothom que sentía bategar en son sí el sentiment de llibertat, per la esplendorosa vida dels municipis reals; les prestacions personals s'anaven substituint per pagos en metàllich; se repartien les terres en brassos que les trevallessin, ab l'estímul de trobar proporcionada recompensa al treball esmersat: la maravillosa institució de la enfitecosis coroná la obra de civilització rural que s'anava elaborant.

Es veritat qu'en ple sigle XV un cronista (Boades) referintse als habitants dels districtes rurals, encara pogué anomenarlos *pobles menuts* ¹ però ademés de que estava per ser un fet la redempció del proleteriàt agrícola (si be en mitj de perturbacions fondes y sangnantes lluites, enceses per els enemichs de Catalunya) be pot dirse que la classe agrícola en general ocupava el lloch corresponent en aquella societat catalana que havia alcançat la plenitut de vida, el lloch á que te d'aspirar sempre, perquè, com ha dit un apreciable escriptor catalá del primer quart del sigle XVII, l'agricultura y l'art del pagés «ha de ser posada en primera estimació y honra, per esser los exercits aquelles los membres mes principals y de major importancia per conservació de les Repúbliques» ².

---

¹ Villameva. Ob. cit. Volum XIV. p. 303.

² Andreu Bosch. "Sumari index o epitome dels admirables y nobilíssims títols de honor de Catalunya, Rosselló y Cerdanya". Llibre IV. cap. XI p. 425.

Corporacions gremials agrícoles: les d'hortelans.

Ja hem observat que'ls agricultors no arribaren a tenir organitzacions gremials complertes, a la manera dels altres oficis, ab ordenances que reglamentessin les coses del art, donchs eran mes aviat corporacions de caracter piadós y benéfich, o be instituides per un objectiu concret y determinat del ofici, y moltes vegades sense mes reglament que la costum; tot lo que no vol pas dir, que les tals corporacions agrícoles no disfrutessin de igual consideracions que les dels demés oficis y arts mecániques.

A Barcelona y en el seu Plá hi va haver varies Confraries de la mena d'agricultors que pels vols d'una ciutat gran tant abunden, o siga, hortelans y per cert que com veurem, el títol de *mestre* que donaven y algun acort pres per el Concell Municipal a instancies d'aquestes Confraries, excepciona la regla general que tenim establerta al fixar el caracter de les organitzacions gremials agrícoles.

Forsosament, donat el modo de ser del nostre país, tan inclinat a enaltir tots els oficis per modestos que fossin, la nombrosa classe dels hortelans de Barcelona, havia de pesar en els destins de la Ciutat.

En efecte; quant el gran Rey en Jaume I organisa al any 1257 el Concell Municipal ab dues centes places, se distribueixen en la forma següent: 89 pera'ls ciutadans y Doctors en Dret y en Medicina, 26 pera'ls oficis de tracte y 85 pera'ls artesans. L'ilustre vallesà, N'Esteve Gilabert Bruniquer, cataloga en son «Cerimonial dels Magnífichs Consellers», els oficis ab *Cos y Matricula* que entraren a formar part del Concell y en la llista s'hi troben *dos hortelans*. De manera, que representants de la classe agrícola entraren a formar part del primer gloriós Concell popular, exercint per lo tant ja com a tals, la deguda influencia en la marxa dels negocis públics de la Ciutat y per lo mateix, de tot Catalunya, perquè Barcelona era de fet y legalment, cap y casal de la nostra Patria

¡Quants grans hisendats d'avuy, han d'envejar l'honor dels senzills hortelans de Barcelona del any 1257! ¡Quants n'hi ha que ni en el poblet mes insignificant poden intervenir en la marxa dels negocis públics, perquè qualsevol desvergonyat representant d'un partit polítich els hi barra les portes de la Casa Comunal y els entre-

banca ab la protecció superior, tota iniciativa noble y desinteressada! ¡Y quants n'hi ha, cada dia en menor número, afortunadament, que per figurar y pretendre representar alguna cosa, abandonen no ja un modest titul d'hortelá, sinó d'hisendat y propietari, pera dirse vassall y esclau de qualsevol personatge de tanta com inmerescuda influencia!

En cambi, en temps en que no's parlava de democracia, el senzill pagés y hortelá gosava de les mes altes preeminencies en el mon social y polítich de la nostra Patria.

Els hortelans de Barcelona formen part del govern de la Ciutat y la Ciutat els atent quant ells demanden la seva protecció, be per negocis seus, be per desavinences entre ells, be quant estan necessitats de protecció divina: els Dietaris de Cà la Ciutat ens diuen mes d'una vegada que 'ls Concellers acorden fer celebrar funcions d'iglesia pera que 'l Cel deixi caure a les hortes ressecades benefactora pluja o pera lliurarles de pedregades y malures.

Son els hortelans, representació de la Ciutat y com a tals representants, prenen part en tots els actes en que la Ciutat te de manifestarse solempnament: assisteixen ab sos brandons y penons a les processons del Corpus y altres festes religioses y civiques y no deixen de pendre una part distingida en tots els acontereiments mes extraordinaris que s'esdevenen. Un dia—y per no allargar, esmentarem sols un cas—arriva a Barcelona el Rey Felip primer d'Aragó y Catalunya. Era als 6 de Febrer de 1564. La rebuda que se li tributa es solempnial: tot Barcelona acut a saludar y festejar al Monarca, tothom s'esforsa en serli agradós; cada corporació, cada classe social vol lluir mes que les altres y acuden als mes enginyosos medis pera conseguirho. Els humils garbelladors fan «certs jochs que garbellaven confits», se llegeix en el «Libre de algunes coses asanyalades» —els «ortolans ab cert entremes feyen llaurar uns asens y portaven un hort ab alguns ausells»... ¡Oh, deliciosa ingenuitat d'aquella gent! ¡Ditxós el Monarca que ab tant fervor pot ser rebut per el seu poble y felís el poble que devant del cap del Estat pot expontanejarse mostrantli les gales del seu trevall!

Confraria del Portal de Sant Antoni.—A Barcelona hi havia dues Confraries d'hortelans: la del Portal Nou y la del Portal de Sant Antoni.

Aquesta Confraria darrera, estava instituida a la Iglesia de Santa Maria del Pí, ab capella propia, baix l'advocació de Sant Abdon y Sant Sennén.

Les Ordenances mes antigues que hem trobat de tal Confraria, son aprovades per el Rey En Martí als 11 de Setembre de 1405, en la casa de Valldaura. A continuació, van extractades.

La *Almoina* o *Confraria*, está composta per *lauradors*, *traginers* y *hortolans*. Poden entrar en ella els homes dels esmentats oficis y les seves dones, pagant un dret

1 Format per Pere Joan Comes, al any 1583: Llibre IV, p. 557

qüents del senyor Abadal, que convenceren a tothom de la importància de tan patriòtica obra, saludantlo al final ab un gran aplaudiment.

El senyor Zulueta, diputat pel districte, encomià també l'obra que s'anava a emprendre. Ponderà la necessitat del treball de tots y cada un pera conseguir el bé general, de no esperar de la protecció ni del miracle la fortuna, recordant sempre la màxima cristiana «Ajutat, que t'ajudaré». El senyor Zalueta fou molt aplaudit.

Parla també 'l senyor Azcárate, alabant aquesta emancipació de l' ensenyansa de la tutela oficial y retrayant exemples de lo que pot l' iniciativa particular que en les seves montanyes de León ha creat industries rurals que sense aquestes iniciatives may haurien sortit de lo primitiu y rudimentari. Fou també molt aplaudit el breu y substanciós parlament del docte catedràtic de Madrid.

Parla a continuació 'l senyor Sostres, president de la Diputació provincial, tocant igualment al tema de la prosperitat agrícola fundada en aquestes vigoroses iniciatives particularistes, y al final del discurs, ab verdadera y fonda commoció, recordà aquell ¡Visca Catalunya! que deixá anar a Madrid, en la reunió de les Diputacions provincials quan sentí als representats d' aquestes, demanar, pregar a la de Barcelona que fós Catalunya la que's posés decididament al devant pera emprendre l' obra de regeneració que'l país necessita y receconeixent que'l remey ja solament el tenen els catalans y sols ells poden aplicarlo. Les sentides paraules del senyor Sostres foren aplaudidíssimes.

Un discurs del senyor Maristany, práctic eloqüent y tot plé de saludables orientacions, seguí al del senyor Sostres. Parlá den March Mir, en la tomba del qual hávia posat com un tribut el president de la Diputació les patriòtiques emocions de Madrid, y digué 'l fruyt que podia heures de seguir son exemple. Explicá com entenía ell que havia d'exercirse la nova Cátedra, que no havia de limitarse a la ensenyansa material agrícola, sinó que havia d'extendres a altres temes de tanta importància com la economia rural, y declarant que, per la seva part, no ha de playner ell ni res ha de deixar de fer pera que 's treguin d' aquesta nova ensenyansa dels Estudis Universitaris Catalans tots els fruyts que se n'esperen. Es difícil extractar tots els punts del granat discurs del senyor Maristany, que fou també molt aplaudit, y, acabat el qual, el senyor Abadal dona les gracies a tothom, alsant la sessió en mitg del entusiasme del públich, que no perdé una sola paraula d'aquells discursos, pronunciatos tots, fora, naturalment, el del senyor Azcárate, en llengua catalana.

Acabat aquest acte, la comitiva visitá les grandioses caves de can Codorniu, ahont s' elabora 'l xampany.

¡Dia memorable pera l' agricultura catalana fou el de l' Ascensió! ¡Que la nova Cátedra dongui tots els fruits que n' esperen el seu fundador y la institució que la patrocina!

Secció Llegislativa

APROFITAMENT D'AYGÜES

(Continuació)

Art. 24. Teniendo en cuenta las circunstancias de la localidad y la extensión de zona que convendría regar con aguas procedentes de la misma derivación, las Jefaturas de las provincias, al emitir su informe, harán el cálculo del coste total de las obras é instalaciones referido al litro por segundo de agua derivada, incluyendo los gastos de conservación y amortización, explotación y energía necesaria, capitalizados al interés del 7 por 100 anual. Este cálculo, del que habrá de partirse para fijar la crantía del auxilio, se referirá á la solución que se considere más económica, teniendo en cuenta todos los factores enumerados, aun cuando no sea la misma propuesta por el concesionario ni la que en definitiva haya éste de ejecutar.

Art. 25. Cuando se trate de concesiones á perpetuidad no se tendrá en cuenta en el cálculo anterior los gastos de amortización.

Art. 26. Cuando se trate de Empresas que no sean propietarias de la zona regable, ó de Sindicatos ó municipios que no se comprometan á suministrar gratuitamente el agua á los regantes, el auxilio por litro por segundo de agua empleado y por hectárea regada consistirá en el 40 por 100 del coste total referido al litro calculado, como se indica en el párrafo anterior, sin que pueda exceder de 200 pesetas.

Art. 27. Cuando la concesión se otorgue á los dueños de los terrenos ó á Sindicatos ó municipios que se comprometan á suministrar gratuitamente el agua á los regantes, el auxilio se fijará en el 50 por 100 del coste total por litro, calculado en la forma indicada, sin que pueda exceder de 350 pesetas.

Art. 28. Los abonos en metálico que se concedan en virtud de las prescripciones de la ley á que este Reglamento se refiere excluyen todo otro auxilio del Estado, qualquiera que sea su forma y la ley que autorice el Gobierno para concederlo.

Art. 29. Las obras se ejecutaran dentro de los plazos marcados, bajo la inspección del Ingeniero Jefe de la División de trabajos hidráulicos.

Podrán introducirse las modificaciones solicitadas por el concesionario que autorice el Gobernador de la provincia, de acuerdo precisamente con lo que informe dicho Ingeniero y oídos los regantes, siempre que representen mejoras que no aumenten los gastos de explotación ni reduzcan la dotación de agua, ni por otro concepto alguno puedan ser perjudiciales á los intereses públicos ó á los de los regantes.

Art. 30. Terminadas debidamente las obras é instalaciones, serán reconocidas por el Ingeniero Jefe de la División de trabajos hidráulicos, en presencia del concesionario, levantándose acta en que aquel haga constar que llenan las condiciones de la concesión. A partir de esta fecha empezará á contarse el plazo á que se refiere el art. 7.º de la ley.

Art. 31. A medida que vaya estableciéndose el riego, el concesionario lo pondrá en conocimiento del Ingeniero Jefe de la División de trabajos hidráulicos, el cual, previos los reconocimientos, mediciones y aforos que estime necesarios, determinará el número total de hectáreas regadas anualmente con las aguas concedidas y que anteriormente no gozaran del beneficio del riego, el caudal medio anual empleado, deducido de las superficies destinadas á cada cultivo y del cuadro á que se refiere el art. 5.º, y, finalmente, el caudal máximo que el concesionario puede derivar con las máquinas y obras que tuviese establecidas. Cuando no constase en el cuadro citado el caudal correspondiente á un cultivo determinado, se fijará por analogía con el que requieren los cultivos más parecidos.

Art. 32. En el mes de Julio de cada año, el Ingeniero Jefe citado extenderá una certificación, que remitirá á la Dirección general de Obras públicas, en que conste la manera cómo el concesionario ha venido cumpliendo las condiciones de la concesión, el número total de hectáreas de terreno de la zona regable que antes no hubiesen sido regadas y que al presente se hallasen debidamente dispuestas para recibir el riego y evacuar las aguas perjudiciales, y, finalmente, el caudal medio, expresado en litros por segundo, empleado en el riego realizado con agua procedente de la misma derivación.

Estas certificaciones dejarán de extenderse al aspirar el plazo fijado en las condiciones á que se refiere el art. 7.º de la ley.

Art. 33. Cuando el concesionario, según las certificaciones del Ingeniero Jefe, hubiese cumplido las cláusulas de la concesión, el Ministro, á propuesta de la Dirección general, ordenará se libre á nombre del primero el importe del auxilio. Este importe se fijará anualmente aplicando el tipo de auxilio acordado al número de litros por segundo que según la misma certificación represente el caudal medio empleado, descontando las sumas entregadas anualmente al concesionario en años anteriores en concepto de auxilios.

Art. 34. No se entregará auxilio alguno en aquellos años en que resulte que el número total de hectáreas puestas en riego ó en número de litros continuos que como máximo pueden derivarse con las máquinas y obras establecidas, multiplicado por el tipo de auxilio concedido, sea menor que la suma total de las cantidades entregadas en años anteriores en concepto de auxilios.

Art. 35. La inspección del aprovechamiento, después de terminarse las obras, la ejercerá el Ingeniero Jefe de la División de trabajos hidráulicos. Los gastos que originen las visitas antes ó después de la construcción serán de cuenta del concesionario, á menos que hayan sido motivadas por reclamaciones de los regantes ó de particulares y no resultasen fundadas, pues en este caso correspondería satisfacerlo á los últimos.

Art. 36. El concesionario deberá tener constantemente en buen estado de servicio las obras é instalaciones, y prestar el servicio debidamente, aplicándosele en caso contrario las penalidades establecidas en las cláusulas de la concesión.

Art. 37. El valor de las obras, instalaciones y el de concesión misma quedará en todo tiempo afecto en primer término al cumplimiento de las obligaciones del concesionario, debiendo figurar esta prescripción entre las condiciones de la concesión.

Art. 38. En dichas obras é instalaciones no podrán introducirse reformas de importancia sin la autorización del Gobierno, que abrirá antes de concederla una información para cerciorarse de su grado de conveniencia. Las pequeñas modificaciones que no afecten al caudal derivado y al buen servicio podrán concederse por los Gobernadores, de acuerdo con lo que acerca del particular informe el Ingeniero Jefe de la División de trabajos hidráulicos.

Art. 39. Cuando se trate de utilizar para el riego aguas alumbradas por medio de pozos artesianos, y se pretenda obtener los auxilios de la ley, se seguirán los trámites prevenidos en este Reglamento, con las modificaciones á que dará lugar la naturaleza privada de las aguas.

Art. 40. Se oirá en la información al Ingeniero Jefe de Minas para que dictamine acerca de la posibilidad racional de la empresa y coste probable (referido al litro de agua) de los gastos de alumbramiento cuando sea posible realizar un cálculo algo aproximado.

Art. 41. El peticionario deberá acompañar á su instancia la autorización para abrir los pozos del propietario del terreno.

Art. 42. En este caso, el tipo de auxilio se aplicará al litro continuo por segundo de agua alumbrada y empleada en riego, siempre que no resulte que el número de litros empleados es superior al de hectáreas de terreno regadas, pues en este caso se entenderá que dicho tipo ha de aplicarse al de hectáreas regadas.

Art. 43. El Jefe de la División de trabajos hidráulicos propondrá el tipo del auxilio referido al litro continuo de agua empleada y de hectáreas regadas, con arreglo á los artículos 24, 25 y 26 de este Reglamento.

Art. 44. Al hacer la concesión se tendrán en cuenta todas las prescripciones contenidas en este Reglamento que puedan ser aplicables al caso á que este artículo se refiere.

Madrid 15 de Marzo de 1906.—Aprobado por S. M.—RAFAEL GASSET.

CRÒNICA

En tots els actes verificats ab ocasió de la Solidaritat Catalana, hi han assistit els representants de la nostra Càmera y de la REVISTA, quedant altament satisfets de la magnificència, del seré entusiasme y del patriotisme de que han donat proves tots els catalans, sens distinció d'idees.

Com a catalans y com agricultors, fem vots pera que subsisteixi l'espirit de germanor que tan vellament s'ha manifestat, donchs no hi ha dubte que per el camí emprés se va de dret a la regeneració tan desitjada.

Hem enviat al Secretari de la Comissió Organitzadora del Congrés d'Olot els nomenaments d' alguns delegats de la Comarca.

Preguem als que pensin anarhi, que directament o per mediació nostra, a la major promptitut comuniquin la seva decisió a la esmentada Comissió Organitzadora.

Per falta de lloch no insertem la ressenya de la reunió mensual de la Federació Agrícola.

Els agricultors del Regne de Valencia han donat un alt exemple de previsió y de sapiguer entendre els seus interessos, constituin una gran «Solidaritat Llevantina» pera la defensa de la producció agrícola, amenassada de mort per el projecte d'aranzels.

Al grandió meeting de Solidaritar Llevantina, celebrat fa poch, hi havia representació de tots els Ajuntaments y hi estaven presents molts Diputats a Corts y Provincials de la regió germana.

No hi ha dubte que aquesta enérgica actitud de defensa en que s'han posat els agricultors valencians, els te de servir de molt pera conseguir una protecció que fins ara s' ha negat.

Cap Arenys.—Recordem a tothom que 'l dissapte dia 9 d' aquest mes de Juny, es el dia fixat pera anar a Arenys de Mar tots els socis que vulguin acompanyarnos.

A jutjar per els que tenim en llista a l'hora d'estampar aquest número, sembla que serem una bona pila.

Además donat l'objecte de la visita aixó es, el veure el modo de ser y funcionament de la Granja d'Avicultura, sabem que alguns companys vindrán ab les respectives esposes, donchs elles son principalment les que tenen al seu compte el cuidado de les gallines y demás aus de corral, de manera que les ensenyances que's rebin en una Granja tan ben montada com la d'Arenys, a les dones mes que als homes poden aprofitar.

Recordem finalment, que a les 10 en punt se sortirà de Barcelona y que a las 5 s'hi tornarà a ser, de manera que ab un dia se podrá anar y tornar tot-hom a casa seva.

De la mateixa manera que sentim indignació sempre que esclata una bomba anarquista a Barcelona, protestem ara de la que ha sembrat de morts y ferits un carrer de Madrid mentres hi passava la comitiva de la boda real.

Abominem dels que tiren bombes, lo mateix dels que les carreguen, que aixó se fa, sembrant odis de classe, fomentant passions insanes, desatenent els serveys relacionats ab l'ordre publich, y permetent que la miseria y el vici dominin a algunsdesgraciats, sense que trobin el consol y la bona direcció que trobarien en Estats ben regits.

El Govern va logrant lo que desde un principi se va pronosticar referent a la llei d'alcohols.

Per tot arreu se tanquen fàbriques y quedan obrers en la miseria. Per aquesta Comarca també se deixen sentir tan perniciosos efectes d'una llei, que per una ceguera inconcebible dels governants, encara subsisteix.

Els vinicultors també reberem: ¿Qui voldrá vi pera cremar? ¿Com ens pot convenir una puja tan gran del preu del alcohol?

¡Y tot pera colocar empleats y mes empleats!

Hem rebut el discurs y rectificació pronunciat al Congrés dels Diputats, per el senyor Gasset, Ministre de Foment, en la discusió del Pressupost del Ministerí. El folleto está ple de bones paraules y de promeses que no s'han de cumplir.

Ofertes y Demandes

Aquesta Revista contindrà la present Secció, al objecte de que tots els socis de la Càmera hi puguin posar anuncis de compra ó venda de productes agrícols, bestiar, fincas y tot lo referent á agricultura.

Pera anunciar en aquesta Secció, s'ha de ser soci de nostra Càmera; l'anunci per cada inserció, val á rahó de 15 céntims la ratlla. Informes y encárrechs, á la Secció 3.ª de la Càmera.

OFERTES

- Abasta-olivas. Se'n venen á la Càmera.
  - Cavall pera tartana de 3 $\frac{1}{2}$ anys y de 7 $\frac{3}{4}$ pams d'alsada.
-

DEMANDES

- Lisol. Els que'n necessitin en trobarán á la Càmera á 2'50 pessetas el pot d' un Kg.

*****

ILUSTRACIÓ CATALANA

Un any 30 pessetes—GRANS REGALOS per valor de 30 pessetes

LA SUSCRIPCIÓ DEL 1906 SURT DE FRANCH

HA SORTIT JA

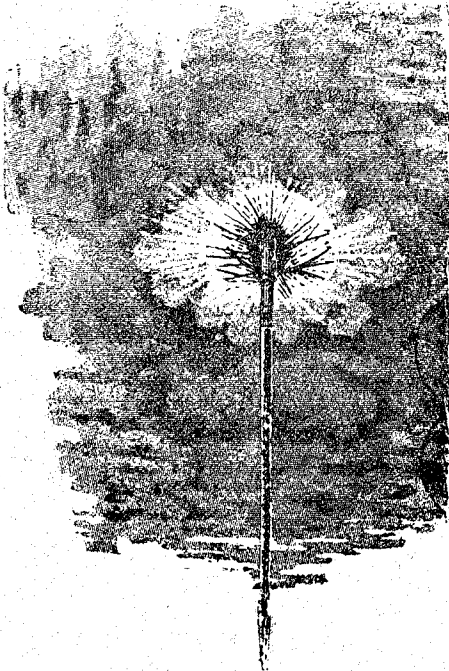
PILAR PRIM

NOVELA DE
NARCÍS OLLER

5 ptes. PRIMER REGALO als subscriptors de la **Il·lustració Catalana**

LA FRANÇAISE

Cohet para-pedra, molt poderós!

Model adoptat per el Govern Italià y per els Sindicats Agrícoles de Fransa é Italia.

N.º 3 explosió a 500 metros d'altura

N.º 4 » a 700 » »

N.º 5 » a 900 » »

Inalterable. Conservació infinita. Desorganització instantània de las tempestats mes violentes.

Pera l'adquisició, dirigir-se a la Societat **Unión Española de Explosivos**, calle de Villanueva, núm. 11, Madrid; o a sus representantes de Provincias.

Fabricació per l' Establiment de pirotècnia: Aulagne et Cie a Monteux (Fransa).

Pera datos y Comunicació dels resultats, dirigir-se á D. Eugeni Germain a **Cardedeu** (Barcelona).